

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. ПЛОВДИВ	
Вх. № 7079	Дело № 69
Получено на 04.11.2020	

РЕЦЕНЗИЯ

Върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен степен доктор по:

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.8. Икономика

Научна специалност: Организация и управление (селско стопанство и подотрасли)

Автор на дисертационния труд: Мария Саша Дукошка – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет – Пловдив

Тема на дисертационния труд: Възможности за устойчиво развитие на лозарството в Северна Македония

Рецензент: проф. дн Димитър Иванов Костов 3. Социални, стопански и правни науки, 3.8.Икономика, определен за член на научното жури със Заповед РД – 16.794 от 07.10.2020 г. на Ректора на Аграрен университет Пловдив и на заседание на Научното жури.

1. Кратко представяне на кандидата

Докторанта е гражданин на Република Северна Македония. Има бакалавърска степен по право и магистърска степен по бизнес право. Работила е в Германия и Северна Македония по въпроси на международното сътрудничество и икономиката.

2. Актуалност на проблема

Република Северна Македония се намира в благоприятна географска зона за развитие на лозарския сектор. Това позволява производството на грозде, вино и винени продукти с високо качество.

Лозарството като подотрасъл на трайните насаждения осигурява постоянна заетост на работната сила в районите, където са разположени лозовите масиви. Това е важен фактор за неговото развитие.

Производството на грозде, вино и винени продукти се влияе най-слабо от икономическите проблеми в селското стопанство, което позволява то да бъде устойчиво в развитието си.

Основен фактор в това производство се явява конкурентоспособността и то по отношение на качеството на производството, като се има предвид постоянността на другите фактори, свързани с почви и климат.

Всичко това показва, че темата е дисертабилна, а проблема важен за икономиката на Република Северна Македония.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследването

Поставената цел в дисертационния труд е кратка, точна и ясна. Тя отговаря напълно на заглавието на изследването и дава възможност да се направи оценка на основните фактори, определящи устойчивото развитие на лозарството в Република Северна Македония. Изпълнявайки поставената цел се дава възможност за повишаване устойчивостта на развитие на лозарския отрасъл и неговата конкурентоспособност в бъдеще.

За постигането на целта се решават четири основни задачи. Съвсем правилно е постъпено при определяне на тяхната последователност. С решаването на първата задача се определя и изяснява подхода на устойчивото развитие на лозарството. Втората задача е свързана с методологичните и методични подходи за определяне развитието на лозарството. Третата задача е свързана с аналитичната част на разработката, а четвъртата е изцяло определена за решаване на проблемите и представлява проектната част на дисертационния труд.

Предмета и обекта на изследването са точно и ясно определени. Те са посочени в заглавието на дисертационния труд.

Хипотезите са определени чрез подходите на изследването. Методите, използвани в изследването са традиционни и съвременни.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационния труд е разработен в класически вид: три глави и приложения. Направени са правилни изводи и добри предложения.

В първа глава е направен подробен и аналитичен преглед на литературните източници, които са свързани с изясняване устойчивото развитие на земеделието.

Втора глава е изцяло посветена на устойчивото развитие на лозарството, а трета глава, която е проектната част на разработката включва предложения за бъдещото развитие на отрасъла.

Изследването е добре онагледено с 47 фигури и приложения. Материалите са представени във вид позволяващ на запознаващите се с тях да добият ясна представа за анализа на проблема и начина на неговото решаване.

5.Обсъждане на резултатите и използвана литература

Анализът на устойчивостта е направен не само чрез прилагането на интегрирана методология, но и чрез използването на конкретни фактори, влияещи върху дейността на изследваната система.

Методологията на изследване на устойчивостта в сектора се базира на холистично интегриран подход. Специално място заемат в четирите стълба на устойчивостта следните индикатори:

- Индикатори, използвани от национални и международни институции
- Специфични характеристики
- Индикатори, създадени от докторанта

За мултикритерийната експертна оценка са използвани експерти. Индикаторите и експертите са групирани тематично в панели. Те са извършвали оценяването по осем рубрики.

Избраните индикатори са включени във въпросник, използван за анализиране дейността на 62 лозарски стопанства. Системата за оценка е лично дело на докторанта. Критериите за експертна оценка са свързани с:

- Отличителна сила по време и място
- Аналитична стойност
- Измерваемост
- Прозрачност
- Уместност
- Прехвърляемост
- Релевантност на устойчивостта

Докторанта счита, че избора на критериите е основа на методологията. Именно това е приносният момент в методическата част на разработката. Правилният подбор на критериите е дало възможност на автора на дисертационния труд да направи едно много добро проучване на проблема.

Анализа на устойчивостта на лозарството е направен по определените стълбове. При формиране на обобщената икономическа оценка са използвани седем индикатора, които обхващат цялостната

икономическа дейност на стопанството. Средните оценки от всеки стълб се представят с определен брой точки.

При този вид анализ е направен извод, че почти всички анализирани стопанства изпитват определени трудности в своята дейност. При анализа е направен извод, че икономическите рискови фактори са:

- Ниска производителност на труда
- Слаба капитализация на производството
- Слаба продуктивност
- Трудности с реализацията на готовата продукция

При формиране на обобщената оценка на екологичния стълб са използвани седем индикатора, които обхващат всички измерения на опазване на околната среда.

Анализът на този стълб показва, че всички стопанства, включени в анализа се съобразяват с изискванията по отношение на опазване на природата. Направени са изводи относно екологичната устойчивост на отрасъла, което е показало, че определящи фактори са:

- Недобрата структура на населението
- Ниската степен на биоразнообразие

Следващата част от анализа е свързана със социалния стълб на устойчивостта. При формиране на обобщената оценка на този стълб са използвани седем индикатора, които обхващат всички социални измерения на стопанската дейност. Анализът е показал ниско равнище на устойчивостта на сектора. Определени са група фактори, които оказват негативно влияние върху развитието на сектора. Такива са:

- Ниска степен на сертифициране на производството
- Неравенство между половете
- Незначително ползване на консултантските услуги
- Липсата на сдружаване между производителите

Анализът на отрасъла продължава с институционалната устойчивост. В тази част на анализа са използвани четири индикатора, които обхващат институционалните взаимоотношения. Получени са високи стойности на оценките. Те показват, че предприятията в отрасъла се приспособяват добре към изискванията на институциите. Тук е доказано, че една малка част от предприятията имат проблеми при снабдяването си със суровини. Това са предимно малки стопанства, разположени в райони със слабо развита инфраструктура. Оказва се че те нямат голямо влияние върху развитието на сектора.

При формиране на единната оценка на стойността са използвани обобщени оценки на четирите стълба на устойчивостта.

Цялостната оценка на устойчивостта на изследваните стопанства е свързана с големината на техния размер. Анализът показва, че различията не са големи. От същия анализ се вижда, че малките стопанства имат много по-добри резултати. Този вид стопанства разчитат основно на директните продажби. Те минимизират по-добре разходите си и получават много по-добри резултати. Тъй като са малки по размер стопанства и разполагат с по-малък обем вино, което реализират най-лесно.

Следващата част от анализа е свързана с цялостната оценка на устойчивостта на стопанствата по юридически статут. При изследване на юридическата форма на стопанствата те са разделени на пет групи - физически лица, които са еднолични търговци, дружества с ограничена отговорност, акционерни дружества и кооперации.

Този вид анализ показва как отделните видове юридически стопанства се справят с въпросите на постигане на устойчивостта. При малките стопанства устойчивостта не е висока. Те нямат възможност да създават нови насаждения. Нямат достатъчно инвестиции за нова техника, както и за иновации.

Юридическите лица като акционерни дружества, дружества с ограничена отговорност и кооперативи имат по-голяма възможност за привличане на инвестиции.

Въз основа на анализа се правят изводи и предложения за бъдещото развитие на лозарството и винарството в Република Северна Македония.

6. Приноси на дисертационния труд

Приемам предложените от докторанта пет приноса и си позволявам да ги групирам в следния вид:

I. Научни приноси

1. Изяснена е същността на устойчивото развитие и устойчивостта на земеделието, както и в частност на лозарството.
2. Разработена е концептуална рамка на оценка на основните фактори, определящи устойчивото развитие на лозарството в Северна Македония.

II. Научно-приложни приноси

1. Анализирани и оценени са устойчивостта на лозарския сектор на отделни нейни компоненти (стълбове).
2. Установени са нуждите на лозарските стопанства относно тяхното устойчиво развитие в бъдеще.
3. Определени са възможностите за устойчиво развитие на сектора в бъдеще.

7. Критични бележки и въпроси

Липсва таблица за съкращенията, която би улеснила запознаващия се с дисертационния труд.

8. Публикувани статии и цитирания

Докторанта е публикувал три броя научни публикации, които са пряко свързани с дисертационния труд.

Автореферата отговаря напълно на материалите, включени в дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

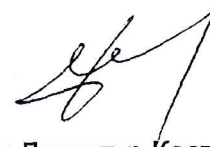
Дисертационния труд представен от Мария Дукоска е напълно завършено научно изследване. Има научна и практическа стойност.

Въз основа на научените и приложени от докторанта различни методи на изследване, правилно изведените изследвания, направените обобщения и изводи считам, че представения дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на АУ за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя ПОЛОЖИТЕЛНО.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури, също да гласува положително и да присъди на Мария Саша Дукоска ОНС „доктор“ по научната специалност – Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

28.10.2020 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. дн Димитър Костов